

Het gebruik van kunstmatige nestvlotjes voor Zwarte Sterns op de Malpieheide in de periode 1985 - 2001.

JACQUES VAN KESSEL, HARRIE DE LOUWEREN EN MAARTEN MANDERS

Vanaf 1985 zijn we als vogelwerkgroep bezig met het uitleggen van kunstmatige nestvlotjes voor Zwarte Sterns in het natuurgebied de Malpieheide in de gemeente Valkenswaard. In deze bijdrage een overzicht van de resultaten tot nu toe, met een oproep.

Inleiding

De Zwarte Sterns is een prachtige vogel die helaas in nog slechts enkele gebieden in de Kempen voorkomt. We weten niet veel over het voorkomen van de soort in het verleden in ons werkgebied, maar we nemen aan dat het nooit een echt talrijk voorkomende soort op vennen is geweest. Tegenwoordig gaat het in de Kempen al jaren erg slecht met deze soort (Van der Winden 1991). Dat was ook de reden om als vogelwerkgroep in 1985 in het natuurgebied de Malpieheide te starten met het uitleggen van nestvlotjes voor Zwarte Sterns (De Louweren 1998).

Een extra probleem voor Zwarte Sterns in dit gebied waren de Kokmeeuwen die hier in meerdere grotere en kleinere kolonies voorkomen op de Vaarvennen en het Groot Malpieven. Daarom is het creëren van kunstmatige nestgelegenheid hier een hulpmiddel maar ook niet meer dan dat, de Kokmeeuwen kunnen namelijk ook gebruik maken van de nestvlotjes.

Werkwijze

Harry en Maarten hebben verschillende typen vlotjes gemaakt en uitgeprobeerd. Voor veel praktische zaken zijn we steeds geholpen door Jan van der Winden, die op meerdere plaatsen in binnen- en buitenland onderzoek doet naar Zwarte Sterns. Voor ons begint het seizoen jaarlijks met het controleren wanneer de eerste vogels aankomen op de vennen zo eind april. Deze periode is heel erg belangrijk, je moet dan eigenlijk dagelijks het terrein bezoeken. Je kunt de vlotjes ook wel voor deze periode al uitleggen, maar

dan worden deze allemaal bezet door Kokmeeuwen. Direct na aankomst worden de vlotjes gericht uitgelegd op rustige locaties in het gebied met behulp van een kano. In mei 1985 zijn we gestart met het uitleggen van de eerste kunstvlotjes.

Resultaten

Typen vlotjes

Het aantal vlotjes dat we jaarlijks gebruikten varieerde van 20 tot 34 stuks. De verschillende typen vlotjes die we hebben gebruikt, hebben allemaal zo hun voor- en nadelen. De eerste vlotjes werden gemaakt van pvc-buis van 75 mm, vierkant en gelijmd. De maten varieerden van 45/45 tot 50/50 en 60/60 cm. Ze waren niet met vulcaniserende lijm gelijmd, met als gevolg diverse lekkende vlotjes zodat nestjes vol liepen met water en zonken. De overblijvende vlotjes zijn nog jaren en jaren opnieuw hergebruikt totdat het pvc-materiaal te bros werd.

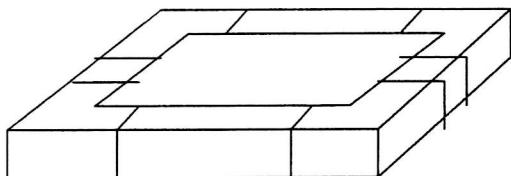
De tweede serie vlotjes zijn gemaakt van isolatiemateriaal (Smeva), vierkant en ook weer in diverse afmetingen (Busink 1996). Het drijfvermogen was goed te noemen; een nadeel was dat ze geen schuine kanten hadden, waardoor de jonge sterns wel van het vlotje konden maar niet terug erop. Daarom werden de kanten afgeschuind. Het eerste jaar werd er door eenden en/of ratten aan het isolerende materiaal gevreten en geknaagd! Het jaar daarop zijn deze vlotjes voorzien van gaas, een verbetering voor zowel de jonge sterns alsook voor het tegengaan van vraatzucht door eenden en andere beesten.

Daarna zijn er tussendoor nog vlotjes gemaakt van houten vlonders met lege plastic cans verbonden met een draad. Dit was achteraf allemaal nogal bewerkelijk en ze voldeden ons inziens niet helemaal. Nog wat later zijn deze houten vlonders weer voorzien van purschuim platen aan de onderkant, overtrokken met een cocosgaasmant, deze voldoen nog steeds. Nadeel van dit type is dat ze erg onhandig en zwaar zijn om na het broedseizoen weer uit het water te halen! Het zou te prefereren zijn om nieuwe te maken, weer opnieuw van pvc maar dan wel met een vulcaniserende lijmsort. Een groot aantal richtlijnen over het uitleggen van vlotjes worden uitvoerig gegeven door Jan van der Winden (2000 b).

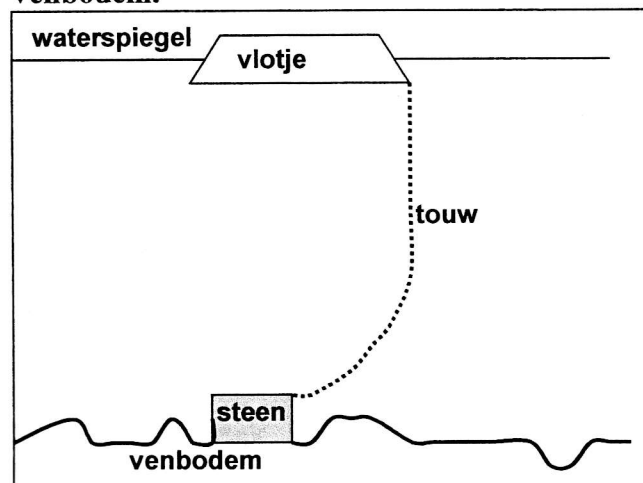
Wat is eigenlijk het best bruikbare nest vlotje voor Zwarte Sterns? In de loop der jaren hebben we dus verschillende typen vlotjes uitgetoetst, hieronder een tekening van een type wat ons erg goed is bevallen. Nadat deze in het water worden gelegd wordt de bovenzijde afgedekt met modder en plantaardig materiaal. Het is erg belangrijk dat de randen niet te hoog uit het water steken, anders kunnen jonge sterns wel in het water, maar niet meer terug op het vlotje. Met behulp van plantaardig materiaal moet de dus schuine kanten creëren.

Fig. 1: Afbeelding van een goed functionerend zwarte-sternvlotje

Model: Harrie 3. Afmetingen ongeveer 50 bij 50 cm. Mag maximaal 0,5 cm boven het water uit steken

Figuur 2: Plaatsing van een vlotje; het wordt op zijn plaats gehouden door middel van een touw aan een steen op de venbodem.

Broedresultaten

Uit tabel 1 blijkt duidelijk dat er maar een heel klein aantal jongen groot komt ten opzichte van het aantal broedparen. Het lijkt erop dat er weinig jongen zijn, of dat veel jongen niet volwassen worden. Blijkbaar kan er in de eifase en het jongen stadium veel verkeer gaan. Een groot aantal gaat blijkbaar al in de vroege jongen fase dood. Welke aantallen eieren of jongen jaarlijks door Kokmeeuwen worden gepredeerd is niet bekend.

Tabel 1: Overzicht aantal nesten en uitgevlogen jongen vanaf 1968 op de Malpieheide. (bron: Ornis, T. Heijnen 2002)

Jaar	Aantal nesten	Uitgevlogen jongen	Jaar	Aantal paren	Aantal nesten	Uitgevlogen jongen
1968	7	5	1986		6	3
1970	8	5	1987		21	26
1971	7	5	1988		12	?
1972	7	5	1989		19	?
1973	?	?	1990	8	8	?
1974	2	?	1991	0	?	?
1975	?	?	1992	?	?	?
1976	22	15	1993	3	3	?
1977	9	?	1994	4	4	?
1978	5	?	1995	?	21	?
1979	?	?	1996	6	0	?
1980	10	?	1997	13	19	25
1981	13	11	1998	12	20	11
1982	15	13	1999	11	14	4
1983	10	5	2000	8	8	4
1984	15	?	2001	5	5	?
1985	?	?				

De redenen waarom een aantal nesten jaarlijks mislukken zijn divers. Nestvlotjes worden soms al eerder bezet door Kokmeeuwen, dan zijn de vlotjes te vroeg gelegd? Een hoge waterstand is niet zo van toepassing, omdat de meeste vlotjes toch drijven!! Plotselinge storm en slecht weer, heeft er diversen malen in geresulteerd dat de alle broedparen met eieren of jongen van een seizoen naar de filistijnen gingen. Dit is minstens wel twee tot drie keer voorgekomen.

Knelpunten, adviezen en een oproep.

Een knelpunt is misschien de vraag of het uitleggen van deze nestvlotjes nog steeds zinvol is? Gezien de huidige status van de soort als broedvogel (Van der Winden et al. 1996) denken wij van wel. In de beginfase van het project zijn er bijzonder goede resultaten behaald, maar later is dat wel afgenomen.

Adviezen

Onze keuze voor de nieuwe vlotjes zou zijn die van pvc-materiaal, maar met een vulcaniserende lijm, en met een eventuele dikwandige pvc-buis. Je moet met meerdere mensen dit werk doen. Het leggen van de vlotjes, zo eind april en het eruit halen na de zomer is weinig werk. Maar het blijvend volgen en controleren van de vele nesten is tijdrovend. Je moet dan regelmatig het gebied bezoeken, dit moet je met meerdere mensen doen, zodat je de hoeveelheid werk kunt verdelen.

Oproep

Wij willen voorlopig zeker nog verder gaan met deze vlotjes. Als er nog leden van de VWG zijn die ons willen helpen dan zijn horen wij dat graag. Dit werk bestaat uit het leggen van de vlotjes en het controleren van de nesten vanaf de oevers met kijker of telescoop. Heb je interesse neem dan contact op met Harrie de Louweren of Maarten Manders. Tenslotte een woord van dank aan Jan van der Winden voor de medewerking aan het veldwerk en het geven van de vele adviezen.

Literatuur

Busink, P. 1996. Het wil niet erg vlotten met de Zwarte Stern in de Kempen. Blauwe Klauwier 22(2): 6-11.

Heijnen, T., 2002. Vogels in de Kempen, Avifauna van de Kempen on line. <http://www.homepages.hetnet.nl/~vogels/kempen/>

Louweren, H. de, 1998. De Zwarte Stern op de Malpie in 1997. *Blauwe Klauwier* 24(2): 30-31.

Winden, J. van der, 1991. De Zwarte Stern als broedvogel in Midden- en Oost-Brabant, in de periode 1970-1987, met een reconstructie van de periode 1950-1969. *Blauwe Klauwier* 17 (3-4) 1-14.

Winden, J. van der, W.Hagemeyer, R.Terlouw. 1996. Heeft de Zwarte Stern *Chlidonias niger* een toekomst als broedvogel in Nederland? *Limosa* 69 (149-164)

Winden, J. van der, 2000 a. Een evaluatie van nestvlotjes voor de Zwarte stern. *De Levende Natuur* 101 (1): 12-15.

Winden, J. van der, 2000 b. Richtlijnen voor het uitleggen van vlotjes voor de Zwarte stern. *De Levende Natuur* 101 (1): 16-17.

Havik, volwassen vrouw.
(Foto: Wil de Veer)